

Η κοινωνιολογική διάσταση της οικογεωγραφίας Παρατηρήσεις με αφορμή μια βιβλιοκριτική

Κύριε Διευθυντή,

Στην κατά τα άλλα επιτυχή βιβλιοπαρουσίαση των *Τοπογραφιών* του Μιχάλη Μοδινού, από τον συνεργάτη και φίλο Γιάννη Παρασκευόπουλο, επιτρέψτε μου να εκφράσω ορισμένες αντιρρήσεις:

Α'. Ο συγγραφέας των *Τοπογραφιών*, κατά εύλογο τρόπο δεν αποδίδει στον αναγνώστη ένα πόνημα όπου τα προβλήματα της ελληνικής περιφέρειας διηθώνται καταλήγοντας σε ένα απόσταγμα συνολικών συμπερασμάτων. Η εργασία του Μ. Μοδινού εξ' άλλων προθέσεων αφορμάται και εις άλλα αποτελέσματα σκοπεύει. Κατ' αρχήν, όπως περιγράφεται και στην εισαγωγή, ως βασικό πλαίσιο αναφοράς τίθεται η κατάρρευση της ελληνικής υπαίθρου εξαιτίας της ανάπτυξης που της επιβλήθηκε. Σοφά πράττοντας ο συγγραφέας δεν επιχειρεί μια γενικευμένη καταγραφή συμπερασμάτων για τα αίτια, τον τρόπο, τις επιπτώσεις αυτής της διαδικασίας. Αντίθετα κοπιώντας ερευνά και, σκαλίζοντας σχεδόν κάθε λιθαράκι των εννέα τόπων του, ανακαλύπτει και ερμηνεύει με ενάργεια και οξύ πνεύμα τις εκάστοτε δομές και τις παραλλάσσουσες παραμέτρους των. Η πληρότητα δε του βιβλίου έγκειται ακριβώς σ' αυτή τη λεπτομερειακή και πολυπρισματική έρευνα.

Β'. Το αναφερόμενο από τον Γ. Παρασκευόπουλο ως αδύνατο σημείο του βιβλίου, δηλαδή το ότι «απέναντι στις τοπικές κοινωνίες ο συγγραφέας παραμένει περιηγητής, δηλαδή ξένος», που επιπρόσθετα εντοπίζεται ως έλλειψη και του συγγραφέα των *Τοπογραφιών*, πιστεύω ότι αποτελεί τη μόνη, ίσως αστοχία της βιβλιοκριτικής. Κι αυτό γιατί η αναφορά στις τοπικές κοινωνίες είναι όχι μόνο συχνή, αλλά επιπλέον χρησιμοποιείται με ιδιαίτερη μαεστρία από τον Μ. Μοδινό εν είδει παραδείγματος, με την επιστημολογική έννοια του όρου. Ακόμη είναι εμφανής η προσπάθεια ταύτισης που επιχείρησε ο συγγραφέας με τα τοπικά στοιχεία ώστε να σχηματίσει κάθε φορά μια σφαιρικότερη αντίληψη,

ενεργώντας εκ των έσω, ταυτόχρονα ως παρατηρητής και ως παρατηρούμενος. Πρόκειται για τόλμημα σπάνιο, τόσο στην κοινωνιολογική όσο και στην ανθρωπολογική έρευνα, σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η θέση του Γ. Παρασκευόπουλου ότι ο συγγραφέας όφειλε να αναζητήσει τις «επί τόπου κοινωνικές δυνάμεις» —που πάντως είναι από αμφίβολο ως αδύνατο αν ταυτίζονται με τις τοπικές κοινωνίες—, οι οποίες θα μπορούσαν να υιοθετήσουν και να πραγματώσουν τις απαραίτητες τομές στην ελληνική ύπαιθρο σήμερα, πέραν του ότι ως αντίληψη δεν εδράζεται στην πραγματικότητα (πρακτικά, η ανάπτυξη έχει αποσυνθέσει τις τοπικές κοινωνίες), δεν θεμελιώνεται, εξίσου, σε μια εφαρμοσμένη εν προκειμένω κοινωνιολογική ανάλυση. Διότι η αναζήτηση κοινωνικών δυνάμεων σε κοινωνικές συναρθρώσεις όπου ποτέ δεν υπήρξαν, για ιστορικούς λόγους —εξαιρέση ίσως αποτελεί ο θεσσαλικός κάμπος, λόγω του γαιοκτημονικού μοντέλου παραγωγής—, αποτελεί απλώς μια λειτουργιστική μεταφορά της δυτικοευρωπαϊκής κοινωνιολογικής σκέψης στα καθ' ημάς, η οποία όμως δεν αποβαίνει καθόλου λειτουργική· οι Έλληνες κοινωνιολόγοι συμφωνούν εξάλλου ότι οι κοινωνικές δομές στην Ελλάδα απέχουν μακράν των δυτικοευρωπαϊκών.

Με τα προαναφερθέντα δεν αποσκοπώ στην *ex verbis* ανακήρυξη του συγγραφέα του βιβλίου σ' ένα νέο Κλωντ Λεβί-Στρώς. Όμως η εργασία του πέρα από τις προσωπικές μου απόψεις —και σύμφωνα με όσες βιβλιοκριτικές γνωρίζω, συμπεριλαμβανομένης αυτής του Γ. Παρασκευόπουλου, και οι οποίες είναι στο σύνολό τους επιδοκιμαστικές—, αποτελεί μια σημαντική τομή για την ελληνική βιβλιογραφία. Διαφεύγει δε της αποκλειστικής ένταξής της σε έναν ανατέλλοντα επιστημονικό κλάδο, όπως είναι η οικογεωγραφία. Εμπίπτει πολύ περισσότερο στη σφαίρα μιας ζωντανής κοινωνιολογίας και μιας ακόμη ζωντανότερης πολιτικής οικονομίας. Πρόκειται ίσως για το πιο ουσιαστικό βιβλίο των τελευταίων ετών που έχει γραφεί για την ελληνική ύπαιθρο.

Με εκτίμηση
Γιάννης Σακιώτης